

**Posudek oponenta disertační práce Mgr. Petra Šusty**  
**Vliv dlouhodobého pobytu jedince v dětském domově na jeho morální vývoj**  
**předkládané v roce 2018 na Katedře pedagogiky**

**I. Stručná charakteristika práce**

Práce je zaměřena na vážnou a současně zajímavou problematiku, která si zasluhuje větší pozornost, než jaká je jí v současné době věnována. Již dlouhou dobu se vědci soustřeďují na kognitivní vývoj jedince, přitom kvalita života člověka je ovlivňována i jinými psychickými jevy, např. emocionalitou či stupněm morálního vývoje. Dlouhodobý pobyt jedince v dětském domově má na psychiku jedince (takže i na morální vývoj) jednoznačný vliv, takže jakékoli údaje, které účinek tohoto prostředí na osobnost jedince přibližují, jsou cenné.

**II. Stručné celkové zhodnocení práce**

Celková úroveň práce je na vysoké úrovni, a to jak po stránce obsahové tak formální. V teoretické části práce autor přehledně popisuje typy ústavní výchovy v České republice, uvádí standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče v České republice, představuje východiska Kohlbergova pojetí morálního vývoje, jednotlivé stupně morálního vývoje, nemodifikovanou metodologii výzkumu a originální texty v anglickém jazyce.

Náročné muselo být získávání údajů o probandech metodou interview, když bylo zapotřebí nejdříve přeložit původní texty do českého jazyka, a to včetně příběhů obsahující příslušná morální dilemata. Interview autor vyhotovil ve dvou variantách, a to pro ústní a písemnou administraci. Tady bych měla připomínku, a to, že bych při porovnávání dvou skupin probandů preferovala identickou výzkumnou metodu – tedy v obou skupinách probandů buď ústní, nebo písemnou formu interview. Stejně tak bych se snažila docílit v obou zkoumaných skupinách stejného věkového průměru probandů. Zjišťování jakýchkoli údajů o člověku sebou nese mnoho obtíží, a pokud je máme vzájemně porovnávat, je zapotřebí co nejvíce eliminovat jevy, které mohou získaná data zkreslovat.

Velmi kladně je třeba ohodnotit diskusi autora nad získanými závěry disertační práce a jejího přínosu pro oblast pedagogické teorie. Celkově práce působí kompaktním dojmem.

**III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů**

Disertační práce je formálně správně strukturovaná, přehledná, obsahuje citační odkazy, literaturu, přílohy. Výzkumný problém byl definován jako Vliv dlouhodobého pobytu jedince v dětském domově na jeho morální vývoj. Výzkumná hypotéza zněla takto: Výsledky empirického šetření za využití metodologie Lawrence Kohlberga (The Standard Issue Moral Judgment Interview a The Standard Issue Scoring System) prokáží významnou odlišnost v četnosti zastoupení jednotlivých stupňů morálního usuzování a významnou odlišnost průměrného váženého skóre, a to v rámci provedeného šetření na definované skupině 40 probandů a na kontrolní skupině 40 osob. Typem výzkumu byl zvolen kvantitativní ex post facto výzkum. Intervenující nezávisle proměnné byly definovány jako soubor vlivů působících na výchovně vzdělávací proces v prostředí ústavní péče a soubor faktorů ovlivňujících morální vývoj jedince dlouhodobě pobývajícího v dětském domově. Závisle proměnná byla autorem artikulována jako úroveň morálního vývoje, jíž jednotlivci ze skupiny probandů a jedinci z kontrolní skupiny dosáhli. Realizace výzkumu se skládala z přípravy interview, administrace interview, zpracování získaných dat, srovnání získaných dat početně, graficky, komentáře, shrnutí a diskuse získaných údajů. V práci jsou uvedena také doporučení pro pedagogickou praxi.

### 1. Struktura argumentace.

Text práce je srozumitelný, vždy je zřejmé, co chce autor konstatovat. Text se odvíjí logicky, je přehledný, jasně směřuje ke stanovenému cíli. Jednotlivé kapitoly by mohly být vzájemně více propojeny, mohly v nich být stručně teoreticky popsány vlivy, které se podílejí na morálním vývoji dětí a mladistvých dlouhodobě pobývajících v dětském domově a dětí a mladistvých bez zkušeností s ústavní péčí, a jaké jsou mezi těmito vlivy zásadní rozdíly.

Autor na s. 141 kriticky diskutuje témata z provedeného šetření, která pro přehlednost rozdělil do čtyřech oblastí. Souhlasím s názorem autora, že *"děti či mladiství z dětských domovů často přiléhavě replikují etické výroky, které jsou jim vštěpovány, deklarují porozumění předkládaným tématům či společenským normám, avšak jejich praktické chování naznačuje, že tato mravní východiska nejsou vždy interiorizována"*. Sám autor míní, že *"realizace mravní výchovy v prostředí ústavní výchovy by zcela jistě zasluhovala větší prostor pro samostatné zkoumání"*. Nabízí se také otázka, co Kohlbergova metoda přesně měří?

V kontrolní skupině bylo jiné věkové složení probandů a byla použita jiná forma interview (písemná forma s možností skupinové administrace), což mohlo ovlivnit údaje třeba tím, že, proband psané interview špatně pochopil či neadekvátně vypracoval, případně nebyl ochoten s výzkumníkem jakkoli spolupracovat. Toto nebezpečí nakonec autor zmiňuje ve své argumentaci v rámci kritické diskuse sám a vytváří tak prostor pro další zkoumání problematiky.

### 2. Formální úroveň práce

Autor pracuje koherentně se zkratkami, syntaxí bibliografických odkazů, prepisy cizích slov, užívá správně poznámky pod čarou, nedopouští se pravopisných chyb ani jazykových neobratností, jen výjimečně se vyskytují komplikované formulace, což je pravděpodobně zapříčiněno překladem příslušného textu z angličtiny do českého jazyka - např. na s. 88: *"V případě absence odhadu shody IJ – CJ za použití pouze materiálu interview a CJ daného východiska, pak: "*

Nebo na s. 89: *"Mělo by být zaneseno pouze jedno skóre odhadem pro dané východisko do záznamového listu s označením, že se jedná o skóre odhadem."*

Chyba na s. 122: *"Equality, equity, justice, fair – všechny tyto tři pojmy lze do českého jazyka přeložit jako spravedlnost, avšak v anglickém jazyce každý z těchto..."*

Práce je jako celek vizuálně přehledná a dobře graficky zformátovaná.

### 3. Práce s prameny či s materiálem

Autor pracoval velmi odpovědně se všemi prameny a zpracoval je v souladu s vyslovenými hypotézami. Je třeba zdůraznit, že pro svou disertační práci využil originální nemodifikovanou Kohlbergovu metodologii výzkumu, když před tím velmi podrobně popsal její teoretická východiska, a uvedl také kritické názory k paradigmatu a metodologii Kohlberga ze strany jiných odborníků.

Autor si kladl za cíl *"zjistit a případně postihnout rozdíly v morálním vývoji dětí a mladistvých dlouhodobě pobývajících v dětském domově a jedinců, kteří v ústavní výchově ve svém životě nikdy nepobývali"*. Domníval se, že způsob života jedince v dětském domově má zásadní vliv na jeho morální vývoj. Postupoval tak, že údaje o stupních morálního vývoje, které získal o dětech a mladistvých dlouhodobě pobývajících v dětském domově, porovnal s údaji o stupních morálního vývoje jedinců, kteří ústavní výchovou ve svém životě nikdy neprošli. Zjistil, že stanovená hypotéza na uvedeném vzorku nebyla provedeným šetřením potvrzena, poněvadž nabyla prokázána významná odlišnost v dosažení úrovně morálního vývoje dětí a mladistvých dlouhodobě pobývajících v dětském domově a dětí a mladistvých, kteří neprošli ústavní výchovou. Způsob zpracování materiálu, interpretace

výsledků získaných prostřednictvím výzkumu je v souladu s výzkumnou otázkou a testovanou hypotézou.

Připomínku bych měla k rozdílnosti výzkumné metody (jak je již uvedeno výše) - administrace interview probíhala odlišně pro skupinu probandů (děti a mladiství v dětském domově) a pro kontrolní skupinu (děti z rodinného prostředí). Pro skupinu probandů byla zvolena administrace ústní s využitím zvukového záznamu – nahrávání odpovědí probandů, administrace interview probíhala individuálně. Při porovnávání dvou skupin probandů bych preferovala identickou výzkumnou metodu – tedy v obou skupinách probandů buď ústní, nebo písemnou formu interview.

#### 4. Vlastní přínos

Autor rozhodně nepřistupoval k práci mechanicky. Velkou námahu autora stál už jen samotný fakt, že získat Kohlbergovu práci nebylo jednoduché. K zajištění potřebných publikací musel využít mezinárodních meziknihovních výpůjček a spolupracovat s evropskými univerzitními knihovnami.

Autor dále musel zaujmout určitý postoj ke kritikům Kohlbergovy teorie a metodologie a rozhodnout se, jak bude svou hypotézu nakonec ověřovat, když sám Kohlberg shledával námitky poukazující na jisté nedostatky jeho teorie i metodologie za opodstatněné.

Vlastní přínos autora je mimo jiné patrný z kapitoly 2.4.6, kde vyslovuje názor, že přes veškerou kritiku považuje Kohlbergovu koncepci za inspirativní a domnívá se, že by zasluhovala podrobnější analýzu, kterou částečně provedl v teoretické části své disertační práce. Za zajímavé označil další zkoumání determinantů ústavní výchovy a jejich vztahu k morálnímu vývoji jedince. Zajímavé by jistě bylo využít pro zkoumání dané oblasti jinou výzkumnou metodu a takto získané údaje porovnat s údaji získanými Kohlbergovou metodou.

Autor vyvozuje ze svých zjištění samostatně utvořený názor, např., že z hlediska postihnutí morálního vývoje jedince v komplexním a generalizovaném slova smyslu je Kohlbergova metoda nedostačující a bylo by zajímavé vést příště výzkum mnohem šířeji.

#### IV. Dotazy k obhajobě

Jak si autor ověřil, že probandi v kontrolní skupině porozuměli písemné formě interview?

Jak by autor příště zajistil větší homogenost srovnávaných skupin probandů?

Jak velký vzorek probandů by autor v příštím výzkumu zvolil, aby se daly jeho závěry více zobecnit?

Dala by se analýza intervenujících proměnných, které vstupují do výchovně vzdělávacího procesu v prostředí dětských domovů, provést pomocí faktorové analýzy?

#### V. Závěr

Téma závěrečné práci je aktuální, samostatně zpracované, autor vyjadřuje v práci vlastní názory a závěry.

Předloženou disertační práci předběžně klasifikuji:

PROSPĚL.

V Ostravě 22. 6. 2018

  
doc. PhDr. Miroslava Miklošiková, PhD.

